

CZU: [338.246.87:334.722]:614.4

DOI: <https://doi.org/10.53486/icspm2022.39>

**MEASURES TO SUPPORT THE BUSINESS ENVIRONMENT
IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC
MĂSURI DE SUSȚINERE A MEDIULUI DE AFACERI
ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI COVID-19**

MOREI Virgiliu

doctor în economie, Universitatea Agrară de Stat din Moldova, virgiliumorei@gmail.com

ABSTRACT. *The COVID-19 pandemic has caused an economic recession both regionally and globally. Among the first negative effects we can mention: difficulties encountered by companies in executing contracts, some of them had to send their employees into technical unemployment and, worst of all, some had even stopped their activity. In this context, states around the world have been forced to take concrete steps to help companies and guide them through a prompt action plan.*

This article analyzes the measures to support the business environment in the context of the COVID-19 pandemic undertaken by some EU member states, as well as by the Government of the Republic of Moldova.

To counteract the negative effects of the COVID-19 pandemic, European states have provided significant sums to support companies in difficulty and, in addition, have applied other measures aimed at minimizing the risk of an economic crisis (deferment of taxes, non-collection of interest and delays, temporary tax cuts, measures for the most affected sectors, technical unemployment).

As economies enter the stage of economic recovery, it will be important for authorities in all countries to phase out, but as soon as possible, broad support measures and focus on encouraging a competitive business environment, which is essential for a strong recovery, resistant to future crises, as well as for long-term sustainable economic growth.

KEYWORDS: support measures, pandemic COVID-19, business administration, economic development, business environment.

JEL CLASSIFICATION: M100; O100.

INTRODUCERE

La 11 martie 2020 Organizația Mondială a Sănătății (OMS) declarase noul focar de coronavirus o pandemie. Pandemia COVID-19 a cauzat recesiune economică atât la nivel regional, cât și la nivel mondial. Printre primele efecte negative putem menționa: companiile aveau dificultăți în executarea contractelor, unele erau nevoite să își trimită angajații în șomaj tehnic și, cel mai rău, unele chiar își sistaseră activitatea.

În acest context, statele din întreaga lume au fost forțate să întreprindă măsuri concrete care să ajute companiile și să le ghideze printr-un plan de acțiune prompt. În articol sunt analizate câteva dintre măsurile respective, cu mențiunea că fiecare dintre țările prezentate mai jos implementaseră și alte măsuri.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Pandemia COVID-19 a afectat semnificativ mediul de afaceri din toată lumea. Măsurile de combatere a pandemiei prin blocaj și carantină au condus la scăderi severe ale utilizării capacităților de producție, lanțurile de aprovizionare fiind întrerupte, ceea ce a dus la lipsa materialelor și bunurilor intermediare. Ca urmare s-a înregistrat o scădere dramatică și bruscă a cererii și, deci, a veniturilor, fapt care a afectat sever capacitatea companiilor de a funcționa din cauza lipsei lichidităților.

Guvernele europene au întreprins diverse măsuri menite să contracareze efectele negative ale pandemiei. În continuare vom analiza măsurile întreprinse de unele state membre ale Uniunii Europene (UE) [1].

În primăvara anului 2020 **Austria** anunțase implementarea unei scheme de ajutor de stat care urma să ofere 4 miliarde de euro pentru companiile care își diminuaseră veniturile ca urmare a pandemiei. Se avea în vedere și implementarea unei scheme de finanțare a companiilor cu operațiuni în Austria.

Se adoptase măsura posibilității reducerii programului de lucru la 10% din timpul de lucru anterior (deci până la 90%) pe parcursul a 3 luni. Angajatul avea dreptul la continuitatea remunerării, în valoare de la 80 până la 90% din remunerația netă anterioară (rata netă de compensare), care trebuia plătită de angajator. Cu toate acestea, angajatorul suporta doar costurile pentru orele efectiv lucrate în timpul muncii de scurtă durată (de exemplu, dacă angajatul lucra doar 10%, angajatorul suporta costuri în valoare de 10% din rata netă de compensare). Suma reprezentând diferența dintre plata pentru orele lucrate și rata netă de compensare era compensată de AMS (Agenția Națională a Forței de Muncă). Astfel, exista un sprijin financiar puternic din partea AMS, care ajută angajatorul să mențină contractele de muncă.

Și **Finlanda** anunțase o serie de măsuri în contextul pandemiei, mai exact, contribuabilii puteau solicita o extensie pentru depunerea declarațiilor privind impozitul pe profit sau aceștia puteau solicita anumite modalități de plată pentru impozitele aferente. Similar cu măsurile implementate de alte state, nu se percepeau sancțiuni pentru depunerea cu întârziere a declarațiilor de TVA. O altă măsură importantă a fost reducerea contribuției sociale la nivel de angajator cu

2,6%, măsură ce urma a fi pusă în aplicare cel târziu la 1 iunie 2020 și era valabilă până la 31 decembrie 2020.

Franța oferea amânări de la plata taxelor și a contribuțiilor sociale, precum și credite fiscale pentru întreprinderile afectate (reducerea suplimentară a impozitelor pentru întreprinderile afectate direct). De asemenea, oferea sume de bani pentru IMM-uri și fusese anunțată și intenția de a se asigura plăți către angajații care nu pot lucra de acasă.

Germania asigura împrumuturi de până la 1 miliard de euro care puteau fi accesate pe o perioadă mai mare de 5 ani, fie sub 5 ani sau pe o perioadă nespecificată, de companii mari, IMM-uri și persoane fizice autorizate, împrumutul maxim echivalând cu 25% din veniturile din 2019 sau de două ori costurile cu personalul, luând în considerare necesitățile de finanțare pe o perioadă de 18 luni pentru companiile mici și mijlocii și de 12 luni pentru companiile mari. În ceea ce privește salariații, statul oferea finanțare de până la 67% din salariul net și erau impuse plafoane pentru angajații cu salarii mari.

Italia, țara cea mai afectată de pandemie, autorizase un moratoriu care viza inclusiv ipotecile. Oferea asistență pentru plata serviciilor și adoptase amânarea tuturor plăților pentru utilități (apă, gaz și electricitate) până la 30 aprilie 2020. În plus, dobânda pentru IMM-uri era redusă timp de 12 luni și se avea în vedere amânarea plății taxelor.

Olanda propusese amânarea plății impozitelor, fără să perceapă penalități pentru neplată în perioada următoare. În anumite situații, penalitatea de declarare cu întârziere era redusă de la 4% sau 8% (cazuri speciale), la 0,01%. Pentru companiile cele mai afectate, cele care aveau o reducere a cifrei de afaceri mai mare de 20%, se ofereau fonduri care acopereau până la 90% din salariile angajaților (în funcție de reducerea cifrei de afaceri). Acest ajutor de stat era disponibil pe o perioadă de 3 luni, cu opțiunea de a se putea prelungi cu încă 3 luni. Bugetul de stat fusese majorat de la 400 de milioane de euro la 1,5 miliarde de euro.

Portugalia introdusese o linie de credit în valoare de 3 miliarde de euro pentru companiile afectate de COVID 19 (o companie putea beneficia de până la 1,5 milioane de euro). Companiile afectate de criză, care nu își concediaseră angajații, puteau declanșa o disponibilizare simplificată, mai exact angajații primeau 2/3 din salariu (70% plătite de stat și 30% de către angajator).

Spania introdusese un plan de stimulare a economiei ce avea un buget de 18,23 miliarde de euro și suplimentase bugetele administrațiilor locale (1 miliard de euro) și ale serviciilor sociale (25 miliarde de euro). În plus, se introduseră amânări de 3 luni la plata impozitelor. Pentru sectorul turistic fusese prevăzut un buget de 400 milioane de euro.

Din Spațiul Economic European (SEE), **Norvegia** introdusese o măsură referitoare la impozitul pe profit, astfel încât companiile care înregistrau pierderi în anul 2020 le puteau compensa cu profiturile din anul 2018 sau 2019. Se amânase data la care se făcea plata celei de-a doua tranșe a impozitului pe profit, din 15 aprilie 2020, până la 1 septembrie 2020 și plata contribuției de securitate socială a angajatorilor, din 15 mai, până pe 15 august 2020. Alte măsuri avute în vedere vizau TVA-ul, și anume reducerea temporară a cotei de TVA pentru transportul de călători, cazare și muzee (de la 12% la 8%, până la 31 octombrie 2020) și amânarea datei pentru plata TVA-ului (din 14 aprilie, pentru 10 iunie). În plus, se introdusese o schemă de garanții de stat pentru noi împrumuturi bancare pentru IMM-uri care suportau pierderi ca urmare a pandemiei COVID-19. Zilele plătite pentru îngrijirea copiilor mici erau dublate la 20 de zile (angajatorii trebuiau să plătească 3 zile, iar statul plătea restul).

România de asemenea implementase o serie de măsuri, și anume:

- bonificația pentru plata anticipată a impozitului pe profit/impozitul pe veniturile microîntreprinderilor;
- amânarea plății TVA în vamă pentru importatorii de kituri de testare, medicamente și echipamente de protecție pentru COVID-19;
- amânarea de la 31 martie, la 30 iunie 2020, a termenului de plată pentru impozitul pe clădiri, pentru impozitul pe teren, respectiv impozitul pe mijloacele de transport, precum și a termenului pentru acordarea bonificației pentru plata anticipată;

- nu se calculau dobânzi și penalități de întârziere pentru obligațiile fiscale scadente după data intrării în vigoare a unei ordonanțe a Guvernului (OUG 29/21.03.2020), neachitate până la expirarea unui termen de 30 de zile de la data încetării stării de urgență, respectiv 16 mai 2020;
- modificarea valorii plăților parțiale anticipate pentru contribuabilii care declarau impozitul pe profit anual (contribuabilii puteau efectua plățile parțiale datorate în anul 2020 la valoarea profitului calculat pe primul trimestru al anului respectiv);
- indemnizațiile de șomaj tehnic puteau fi decontate din bugetul asigurărilor de șomaj, în limita a 75% din câștigul salarial mediu brut, pentru angajatorii care reduceau sau întrerupeau temporar activitatea total sau parțial pe perioada stării de urgență;
- zile libere acordate părinților pentru supravegherea copiilor, în situația închiderii temporare a unităților de învățământ, pentru toate zilele lucrătoare de pe durata stării de urgență cu o indemnizație de 75% din salariul brut lunar, dar nu mai mare de 75% din salariul mediu brut lunar la nivel național;
- ajutor pentru IMM-uri sub formă de amânări la plată pentru serviciile de utilități: electricitate, gaze naturale, apă, servicii telefonice și internet și plata chiriei precum și garanții de stat pentru credite și alte granturi.

Astfel, statele membre ale Uniunii Europene au luat diverse măsuri pentru a reduce la minimum impactul negativ al pandemiei de COVID-19 asupra economiei.

În general, măsurile concrete pe care le-a luat Uniunea Europeană pentru a sprijini redresarea economică au inclus:

- Planul de redresare al UE, Next Generation EU;
- SURE: sprijin temporar pentru lucrători;
- modificări ale bugetului UE pentru abordarea chestiunilor urgente;
- redirecționarea fondurilor UE pentru ajutarea statelor membre care aveau cel mai mult nevoie de sprijin;
- sprijin pentru sectoarele cele mai afectate.

Planul de redresare al UE. La 23 aprilie 2020, liderii UE hotărâseră să facă eforturi în direcția instituirii unui fond de redresare al UE menit să atenueze efectele crizei. La acea etapă ei însărcinaseră Comisia Europeană să prezinte de urgență o propunere care trebuia să clarifice legătura dintre fond și bugetul pe termen lung al UE. La 27 mai 2020 Comisia Europeană propusese un plan de redresare pentru Europa.

Ulterior, la 21 iulie 2020, liderii UE conveniseră asupra unui efort de redresare în valoare de 750 de miliarde EUR, Next Generation EU, pentru a ajuta UE să abordeze criza provocată de pandemie.

Pe lângă pachetul de redresare, liderii UE conveniseră asupra unui buget pe termen lung al UE pentru perioada 2021-2027 în valoare de 1.074,3 miliarde euro. Printre altele, bugetul urma să sprijine investițiile în tranziția digitală și în tranziția verde, precum și în reziliență [7].

Împreună cu fondurile în valoare de 540 de miliarde euro deja existente pentru cele trei plase de siguranță (pentru lucrători, pentru întreprinderi și pentru statele membre), pachetul global de redresare a UE se ridică la 2.364,3 miliarde euro.

La 10 noiembrie 2020 Parlamentul European și Consiliul ajunseseră la un acord preliminar cu privire la pachetul respectiv. Consiliul European din 10 și 11 decembrie 2020 a abordat preocupările exprimate cu privire la acord și a deschis calea pentru adoptarea pachetului de redresare.

Regulamentul de instituire a Mecanismului de redresare și reziliență a fost adoptat de Consiliul European la 11 februarie 2021. Acest instrument, care se află în centrul Next Generation EU, oferea sprijin în valoare de 672,5 miliarde euro statelor membre pentru a le ajuta să abordeze impactul economic și social al pandemiei de COVID-19 [8].

La 13 iulie 2021, primele 12 țări ale UE – Austria, Belgia, Danemarca, Franța, Germania, Grecia, Italia, Letonia, Luxemburgul, Portugalia, Slovacia și Spania – au primit undă verde în

vederea utilizării fondurilor de redresare și reziliență ale UE pentru a-și stimula economiile și a remedia consecințele negative ale pandemiei de COVID-19.

La 28 iulie 2021, alte patru țări ale UE – Croația, Cipru, Lituania și Slovenia – au primit, la rândul lor, undă verde.

La 8 septembrie 2021, Consiliul a adoptat deciziile sale de punere în aplicare privind aprobarea planurilor de redresare și reziliență pentru Cehia și Irlanda.

La 5 octombrie 2021, Consiliul a adoptat deciziile sale de punere în aplicare privind aprobarea planului de redresare și reziliență pentru Malta.

La 29 octombrie 2021, trei țări ale UE – Estonia, Finlanda și România – au primit undă verde, Consiliul adoptând, în urma unei proceduri scrise, deciziile de punere în aplicare privind aprobarea planurilor lor de redresare și reziliență.

La 3 mai 2022, Consiliul a salutat evaluarea planurilor naționale de redresare și reziliență pentru alte două țări – Bulgaria și Suedia.

Este evident că urmează ca Consiliul European să adopte decizii de punere în aplicare privind aprobarea planului de redresare și reziliență și pentru alte state membre.

SURE – sprijin temporar pentru lucrători. La 25 septembrie 2020 Consiliul European aprobase acordarea unui sprijin financiar în valoare de 87,4 miliarde euro pentru 16 state membre sub forma unor împrumuturi din partea UE în cadrul SURE – un instrument temporar al UE destinat atenuării riscurilor de șomaj pe durata crizei generate de COVID-19 [4]. Instrumentul oferea statelor membre împrumuturi în condiții favorabile pentru a acoperi o parte din costurile legate de crearea sau extinderea programelor naționale de reducere a activității.

Ulterior, în baza cererilor de asistență suplimentară venite din partea unor state membre, Consiliul European luase decizia de a acorda încă circa 7 miliarde euro. Sprijinul financiar total acordat prin acest instrument ajunsese astfel la 94,3 miliarde euro, de care au beneficiat 19 state membre (figura 1). [2, 3<https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2020/05/19/covid-19-council-reaches-political-agreement-on-temporary-support-to-mitigate-unemployment-risks-in-an-emergency-sure/>, 10, 16https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/financial-assistance-eu/funding-mechanisms-and-facilities/sure_ro]

Trebuie menționat faptul că și alte state membre pot să-și prezinte cererile de asistență financiară. În cadrul acestui instrument al UE pot fi puse la dispoziție până la 100 de miliarde euro până la sfârșitul anului 2022.

Grupul Băncii Europene de Investiții (BEI) instituise un fond de garantare paneuropean în valoare de 25 de miliarde euro. Fondul urma să acorde împrumuturi în valoare de până la 200 de miliarde euro pentru întreprinderi, concentrându-se asupra IMM-urilor din întreaga UE.

Acest fond venea în completarea mai multor fonduri de urgență mobilizate deja de BEI pentru acoperirea nevoilor de finanțare pe termen scurt ale IMM-urilor și pentru sprijinirea sectorul sănătății.

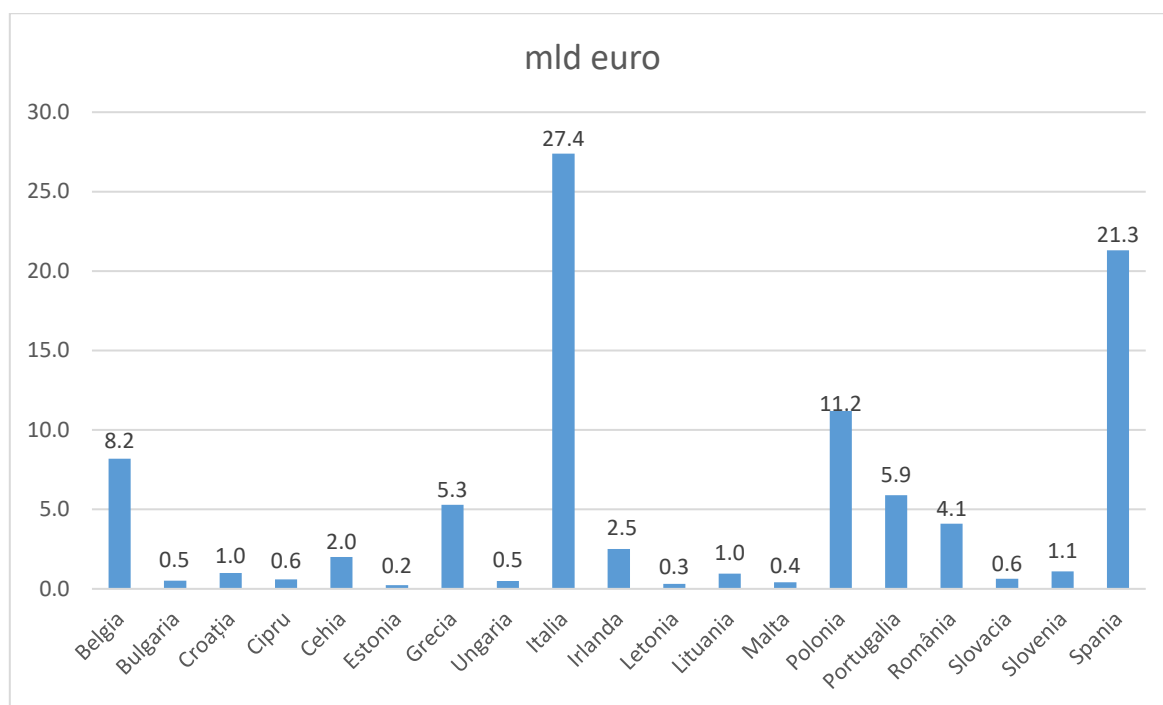

Figura 1. Sprijinul financiar SURE direcționat către statele UE

Sursa: Elaborat de autor.

Mecanismul european de stabilitate instituise măsuri de sprijin în contextul crizei provocate de pandemie, pe baza unei linii de credit de tip preventiv existente, ajustată ținându-se seama de criza provocată de COVID-19. Pe această cale puteau fi puse la dispoziție împrumuturi pentru toate statele membre din zona euro de până la 2% din PIB-ul acestora, până la o valoare totală de 240 de miliarde euro.

Modificări ale bugetului UE. Ca răspuns imediat la consecințele COVID-19, UE își modificase bugetul pentru anul 2020 [9], adăugând 3,1 miliarde euro pentru:

- achiziționarea și distribuirea de materiale medicale, inclusiv echipamente de protecție și ventilatoare mecanice;
- sporirea producției de kituri de testare;
- construirea de spitale de campanie;
- transferarea de pacienți în vederea tratamentului în alte state membre;
- repatrierea cetățenilor UE blocați în străinătate.

La 11 septembrie 2020, Consiliul luase decizia de a suplimenta bugetul UE pentru anul 2020 cu încă 6,2 miliarde euro. Bugetul revizuit suplimenta plățile pentru:

- dezvoltarea și distribuirea unui vaccin împotriva COVID-19;
- inițiativele pentru investiții ca reacție la coronavirus.

La 9 aprilie 2021, Consiliul aprobase o sumă suplimentară de 121,5 milioane euro, mobilizată prin intermediul rezervei pentru solidaritate și ajutoare de urgență, pentru a răspunde nevoilor urgente legate de pandemia de COVID-19 [14].

La acea etapă fondurile erau destinate pentru:

- lucrările pregătitoare pentru certificatul digital al UE privind COVID spre a facilita libera circulație;
- capacitățile statelor membre de a detecta și monitoriza noile variante;
- elaborarea unor noi teste de reacție polimerazică în lanț-revers transcriptază (RT-PCR) pentru fiecare nouă variantă emergentă și evaluarea acestora înainte de a fi introduse, asigurând, în același timp, o capacitate suficientă de testare în statele membre;
- monitorizarea virusului SARS-CoV-2 și a variantelor sale în apele reziduale;
- dezvoltarea în continuare a platformei de schimb pentru formularele de localizare a pasagerilor.

În total, Comisia propusese o finanțare suplimentară în valoare de 245,2 milioane euro de la bugetul UE pentru sprijinirea inițiativelor menționate mai sus, precum și suma de 100 de milioane euro pentru nevoi emergente suplimentare legate de criza provocată de coronavirus.

Redirecționarea fondurilor UE. UE a redirecționat rapid fonduri de coeziune pentru a ajuta statele membre să facă față crizei provocate de COVID-19:

- 37 de miliarde euro de la bugetul UE disponibile pentru sprijinirea sistemelor de sănătate, a IMM-urilor și a piețelor forței de muncă prin intermediul Inițiativei pentru investiții ca reacție la coronavirus (CRII);
- până la 28 de miliarde euro provenind din fonduri structurale disponibile în pachetele financiare naționale pentru 2014-2020, dar încă nealocate unor proiecte, erau eligibile pentru răspunsul la criză;
- până la 800 de milioane euro din Fondul de solidaritate al UE au fost direcționate către țările cel mai puternic afectate, datorită extinderii domeniului de aplicare al fondului la crizele din domeniul sănătății publice.

UE adoptase, de asemenea, măsuri menite să ofere flexibilitate suplimentară în ceea ce privește utilizarea fondurilor structurale. Datorită așa-numitei Inițiative plus pentru investiții ca reacție la coronavirus (CRII+):

- statele membre puteau transfera sume între diferite fonduri pentru a răspunde nevoilor lor;
- resursele puteau fi redirecționate către regiunile cele mai afectate datorită unei suspendări a condițiilor în care regiunile aveau dreptul la finanțare;
- statele membre puteau solicita o finanțare de până la 100% din bugetul UE între 1 iulie 2020 și 30 iunie 2021 pentru programele care au ca obiect impactul pandemiei.

Inițiativa includea, de asemenea, sprijin pentru pescari și fermieri și o revizuire a Fondului de ajutor european destinat celor mai defavorizate persoane (FEAD).

Institutul European de Inovare și Tehnologie (EIT), finanțat prin programul-cadru Orizont 2020, lansase, de asemenea, o inițiativă de răspuns la criză. Institutul a furnizat fonduri suplimentare în valoare de 60 de milioane EUR pentru inovatorii care promovau soluții cu impact puternic ce contribuiau la soluționarea problemelor sociale și economice.

În perioada pandemiei UE a permis o flexibilitate maximă în aplicarea normelor UE referitoare la finanțele publice și politicile bugetare, de exemplu pentru a face față cheltuielilor excepționale.

Pentru protejarea locurilor de muncă și a întreprinderilor, UE adoptase norme temporare privind ajutoarele de stat care permiteau statelor membre să acorde sprijin financiar întreprinderilor și cetățenilor care se confruntă cu dificultăți din cauza impactului negativ al pandemiei de COVID-19 asupra economiei.

Conform datelor din octombrie 2020, quantumul total al sprijinului acordat din bugetele naționale se ridică la 4% din PIB și a continuat și în anul 2021.

Sprijin pentru sectoarele cele mai afectate de pandemie. UE oferea sprijin sectoarelor agriculturii și pescuitului, recunoscând rolul lor vital în asigurarea disponibilității alimentelor pentru cetățenii UE.

Măsurile de sprijin includeau:

- sprijin direct pentru fermieri, pescari și alți beneficiari;
- flexibilitate în utilizarea fondurilor necheltuite din cadrul politicii agricole comune și al Fondului european pentru pescuit și afaceri maritime.

În plus, UE instituisese „culoare verzi” pentru a permite circulația alimentelor în întreaga Europă și recunoscuse lucrătorii sezonieri drept „lucrători esențiali” pentru asigurarea continuității în sectorul agroalimentar. De asemenea, acordase ajutor pentru depozitarea produselor și simplificase unele proceduri administrative în programele sale.

Sectorul transporturilor, la rândul său, fusese puternic afectat de pandemia de COVID-19. Situația epidemiologică și încetinirea economiei ca urmare a restricțiilor de deplasare a persoanelor

au condus la o reducere drastică a cererii și a serviciilor în sectorul transporturilor pe întreg teritoriul UE, cu consecințe economice pentru acest sector.

În ultimele luni ale anului 2021, volumul traficului crescuse din nou. De exemplu, numărul de zboruri zilnice în UE se dublase în anul 2021 în comparație cu perioada pandemiei din anul 2020. Creșterea volumului transporturilor se datorase în mare parte redresării economice, precum și măsurilor și procedurilor, cum ar fi „culoarele verzi”, certificatul digital al UE privind COVID și formularul de localizare a pasagerilor, care fuseseră instituite pentru facilitarea fluxurilor de trafic și călătoriilor.

Încă din martie 2020, statele membre ale UE conveniseră că era necesar să aibă o abordare coordonată în ceea ce privește cea mai bună modalitate de asigurare a continuității economice, de protejare a sănătății și siguranței lucrătorilor din domeniul transporturilor și libera lor circulație transfrontalieră, concentrându-se, în același timp, pe limitarea răspândirii pandemiei de COVID-19.

Printre primele acțiuni coordonate la nivelul UE se număra instituirea unor „culoare verzi”, asupra cărora statele membre conveniseră pentru a permite circulația mărfurilor în Europa, autorizând excepții și relaxând procedurile de verificare a mărfurilor livrate și a personalului [6].

În plus, pentru a ajuta întreprinderile și autoritățile din sectoarele aviatic, feroviar, rutier și maritim să facă față impactului crizei provocate de coronavirus, fuseseră luate o serie de măsuri:

- modificarea temporară a cerințelor privind sloturile aeroportuare, permițând companiilor aeriene o rată mai scăzută de utilizare preconizată a sloturilor lor într-un sistem flexibil;
- modificarea temporară a normelor privind serviciile aeriene pentru sprijinirea companiilor aeriene și aeroporturilor și adoptarea unor norme temporare privind serviciile de handling la sol;
- prelungirea termenului de transpunere a directivelor privind siguranța feroviară și interoperabilitatea din cel de al patrulea pachet feroviar, pentru a oferi sectorului feroviar și autorităților competente flexibilitate și securitate juridică;
- măsuri temporare care permiteau prelungirea valabilității anumitor certificate și licențe de transport rutier, feroviar și pe apă, precum și relaxarea normelor referitoare la taxele pe care trebuiau să le plătească navele pentru utilizarea infrastructurilor portuare;
- acordarea de facilități privind plata anumitor taxe de utilizare a infrastructurii pentru întreprinderile feroviare, asigurându-se totodată o rambursare în timp util pentru furnizorii de infrastructură.

La 23 octombrie 2020, Consiliul adoptase concluzii prin care invita Comisia să elaboreze rapid un plan de urgență în caz de pandemie sau alte crize majore pentru sectorul european al transportului de mărfuri. Un astfel de plan ar trebui să includă măsuri de coordonare la nivelul UE și orientări clare și să asigure faptul că, în viitor, țările UE vor fi mai bine pregătite pentru evenimente neprevăzute.

În februarie 2022, având în vedere continuarea perturbărilor traficului feroviar cauzate de pandemie, Consiliul a prelungit măsurile de urgență instituite în octombrie 2020 pentru acest sector până la 30 iunie 2022 [17]. Măsurile oferă statelor membre ale UE posibilitatea de a acorda scutiri de la anumite tarife de utilizare a infrastructurii pentru companiile feroviare, asigurând în același timp o rambursare în timp util a furnizorilor de infrastructură.

În **Republica Moldova** criza pandemică a provocat în anul 2020 cea mai abruptă scădere economică din ultimii 20 de ani.

Datele efective pentru primul semestru al anului 2020 indicau o scădere economică de 7,2%, cele mai afectate sectoare fiind cele care implică interacțiunea și mobilitatea populației, dar și cele din zona economiei informale (HORECA, activități ale gospodăriilor casnice, arta, activități de recreere și de agrement, transport). În a doua parte a anului 2020, în tabloul statistic al sectoarelor cu cele mai mari scăderi se regăsea și agricultura, urmare a secetei din acel an, cifrele pentru primele 9 luni ale anului arătând o scădere a producției agricole de 25,3%. [11]

Încă de la începutul pandemiei, poziția autorităților față de noul context creat a fost că toate măsurile luate de Guvern urmăreau trei obiective de bază:

- 1) efectuarea regulată a plăților sociale (salarii în sectorul public, pensii, alocații sociale);

2) sustenabilitatea sistemului bugetar și bancar;

3) măsuri de suport pentru a ajuta businessul.

Astfel, Guvernul considera că o eventuală dezechilibrare a cel puțin unuia din aceste obiective agrava substanțial criza.

La acea etapă Guvernul adoptase unele măsuri de sprijin de pentru mediul de afaceri și IMM-urile afectate de criză. [15]

Pentru a facilita comerțul electronic, precum și a susține vânzările micilor producători autohtoni pe timp de pandemie a fost lansată platforma virtuală „Iarmarocul IMM-urilor”. Platforma virtuală dispune aproximativ de 7000 de membri, incluzând atât antreprenori locali, cât și potențiali clienți.

În efortul de a sprijini micii antreprenori, prin Ordinul ministrului economiei și infrastructurii nr.100/2020 a fost aprobat „Instrumentul de susținere privind digitalizarea întreprinderilor mici și mijlocii”, al cărui scop este să susțină transformarea și dezvoltarea digitală a IMM-urilor pentru valorificarea potențialului inovativ și facilitarea accesului la piețele interne și externe. Pentru implementarea Instrumentului de susținere pentru anul 2020 au fost prevăzute mijloace financiare în sumă de 10,5 milioane lei din bugetul de stat. Instrumentul oferea instruire și formare antreprenorială, informare și consultanță, inclusiv finanțare a afacerilor prin oferirea suportului în formă de (a) „business voucher” – în sumă maximă de 20 mii lei; pentru cel puțin 100 de întreprinderi și (b) finanțare în formă de grant în sumă maximă de 200 mii lei pentru cel puțin 20 de IMM-uri.

Prin Ordinul ministrului economiei și infrastructurii nr.139/2020 a fost aprobat Ordinul „Instrumentul de susținere privind dezvoltarea Rețelei Incubatoarelor de Afaceri”, ce permitea consolidarea capacităților reprezentanților RIAM în asistarea și suportul creșterii competitivității IMM-urilor din mediul rural, precum și crearea unui mediu favorabil de dezvoltare a afacerilor nou create. Pentru implementarea respectivului Instrument pentru anul 2020 și 2021, în parte, au fost prevăzute mijloace financiare a câte 2,2 milioane lei. Instrumentul prevede două Componente: (1) vizibilitate și comunicare pentru acțiunile Incubatoarelor de afaceri și (2) suport pentru implementarea acțiunilor de dezvoltare economică regională. Bugetul indicativ pentru un incubator pentru ambele componente era de 200 mii lei. Sprijinul oferit trebuia să contribuie la: susținerea IMM-urilor la nivel local și regional în dezvoltarea și îmbunătățirea competitivității; crearea unui mediu favorabil de dezvoltare a afacerilor noi create.

În anul 2020 a fost lansat Programul de susținere a afacerilor cu potențial înalt de creștere și internaționalizare a acestora (Hotărârea Guvernului nr.439/2020). Programul urmărea asigurarea creșterii economice durabile prin atragerea investițiilor, sporirea competitivității și a productivității IMM-urilor din Republica Moldova, precum și internaționalizarea acestora. Pentru anul 2021 în bugetul de stat erau planificate mijloace financiare în valoare de 15 milioane lei.

În scopul dezvoltării unei industrii durabile și sustenabile în Republica Moldova, precum și în vederea sporirii competitivității întreprinderilor autohtone din sectorul industrial, prin interconectarea acestora la lanțul valoric al companiilor multinaționale, în anul 2020 a fost lansat Programul de dezvoltare pentru furnizorii locali, pentru care în anul 2021 au fost alocate din bugetul de stat mijloace financiare în valoare de 15 milioane lei. Ca rezultat urmau a fi interconectate 50 companii locale din industrie, urmau a fi create cel puțin 2000 locuri de muncă și urma a fi livrată companiilor nominalizate producție autohtonă care trebuia să substituie importul mărfurilor în valoare de peste 40 milioane euro.

Pentru impulsianarea industrializării regiunilor a fost aprobat Programul-pilot de creare a platformelor industriale multifuncționale (PIM), prin Hotărârea Guvernului nr.748/2020, prin care se propunea creșterea competitivității, productivității, ocupării forței de muncă a sectorului industrial pe întreg teritoriul țării. În acest sens, se propune crearea și dezvoltarea a 18 PIM în acele regiuni în care nu sunt prezente alte platforme industriale, cum ar fi parcurile industriale și zonele economice libere. În acest scop, pentru anul 2021 din bugetul de stat au fost alocate mijloace financiare în valoare de 75 milioane lei.

În vederea redresării activității economice a întreprinderilor afectate de criza pandemică prin facilitarea accesului întreprinderilor la resurse financiare creditare, Guvernul alocase în anul 2020 suplimentar 50 milioane lei pentru capitalizarea Fondului de Garantare a Creditelor. În context, Ministerul Economiei și Infrastructurii în comun cu ODIMM elaborase și aprobase un Produs nou de garantare destinat în exclusivitate IMM-urilor afectate de criza pandemică.

Instrumentul nou elaborat fusese aprobat și pus la dispoziția băncilor comerciale în luna septembrie 2020. Conform acestuia, companiile care în perioada crizei pandemice avuseseră o diminuare a cifrei de afaceri, aveau posibilitatea să solicite credite pentru mijloace circulante sau investiții garantate de stat în proporție de până 80%, cu o valoare de până la 5 milioane lei, fiind concomitent scutite de la plata comisionului de garantare pentru o perioadă de până la 31.12.2021.

Concomitent, în scopul susținerii companiilor agricole care au suferit în urma secetei hidrologice, toate companiile agricole care solicitau garanții financiare până la 31.03.2021 erau scutite de la plata comisionului de garantare pentru o perioadă până la 31.12.2021.

În contextul crizei pandemice COVID-19, a fost elaborată și implementată Foia de parcurs pentru impulsivarea procesului de digitalizare a economiei naționale și dezvoltare a comerțului electronic, un set de măsuri absolut necesare pentru a crea condiții de adaptare la noile condiții de criză pandemică a agenților economici și instituțiilor statului.

De rând cu cele menționate mai sus, Guvernul aprobase și unele măsuri fiscale de suport pentru agenții economici pe perioada stării de urgență declarate [12], printre care:

- amânarea achitării impozitului pe venitul din activitatea de întreprinzător aferent primului trimestru al anului 2020, pentru perioada de până la data de 25 iunie 2020;
- amânarea până la 25 aprilie 2020 a declarării și achitării impozitului pe venit pentru anul 2019 de către: (1) întreprinzătorii individuali sau gospodăriile țărănești (de fermier), neplătitori de TVA, cu până la 3 salariați; (2) agenții economici subiecți ai sectorului întreprinderilor mici și mijlocii (regimul IVAO);
- reducerea cotei TVA de la 20% la 15% pentru sectorul HORECA, începând cu 1 mai 2020;
- prelungirea cu 30 de zile a termenului de examinare a cazurilor de încălcare a legislației fiscale și vamale sau de examinare a contestațiilor fiscale și vamale care a survenit în perioada stării de urgență declarate;
- suspendarea pe perioada stării de urgență declarate, a vizitelor fiscale.

Ulterior, în martie 2021, în vederea susținerii întreprinderilor în condițiile efectelor economice ale pandemiei Covid-19, Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova a adoptat următoarele măsuri [5]:

- instituirea moratorului asupra controalelor de stat planificate la agenții economici, la fața locului, până la data de 30 mai 2021;
- extinderea Programului de subvenționare a dobânzilor pe perioada ianuarie-mai 2021;
- extinderea Programului de rambursare a TVA pe perioada ianuarie-mai 2021;
- scutirea de impozitul pe venit, contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii, primele de asigurare obligatorie de asistență medicală la nivel de salariat și, respectiv, permiterea la deducere în scopuri fiscale la nivel de angajator a plăților efectuate de angajator pentru vaccinarea anti-COVID-19 a salariaților (*până la data de 31 mai 2021*);
- prelungirea termenului de depunere a dărilor de seamă fiscale și a termenului de achitare a impozitelor, taxelor și altor plăți obligatorii, în cazul în care conducătorul întreprinderii și/sau o altă persoană cu funcție de răspundere a acestuia se afla în concediu medical în legătură cu tratamentul virusului SARS-CoV-2 la data limită de depunere a dărilor de seamă fiscale și de achitare a obligației fiscale către buget.

Multe guverne au implementat programe ample de susținere a politicilor pentru a răspunde rapid crizei economice inițiale. Aceste politici au oferit imediat sprijin firmelor și lucrătorilor care au fost protejați de cele mai grave efecte ale crizei. În timp ce numărul celor care au beneficiat de măsurile de sprijin guvernamental a variat foarte mult de la o țară la alta, în medie 50% dintre firme au raportat că au primit sprijin guvernamental ca răspuns la criza economică a pandemiei. [13]

În general, pe baza sondajelor, firmele mai puțin productive au avut mai multe șanse să primească sprijin guvernamental, firmele mai mari au avut mai multe șanse decât firmele mici să primească sprijin sub formă de amânări de plăți și scutiri de taxe, iar măsurile de sprijin au fost acordate firmelor indiferent de nivelul gradului lor de inovare anterior crizei.

CONCLUZII

Pentru contracararea efectelor negative ale pandemiei COVID-19 statele europene au oferit sume importante pentru sprijinirea companiilor în dificultate și, suplimentar, au aplicat și alte măsuri care aveau scopul de a minimiza riscul unei crize economice (amânarea plății taxelor, neperceperea de dobânzi și penalități de întârziere, reduceri temporare de taxe, măsuri pentru cele mai afectate sectoare, șomaj tehnic).

Deși, în acest moment, pandemia a bătut în retragere, nu trebuie să ignorăm faptul că aceasta poate reveni și poate afecta nu numai fizicul, ci și moralul societății. De aceea, trebuie să avem pregătite soluții fiabile, iar pentru a le avea este important să fie păstrat în continuare un dialog constant între principalii jucători: autorități, mediul de afaceri și asociațiile profesionale. Și, în același timp, să urmărim care sunt măsurile pe care statele lumii le gândesc pentru perioada de după criză.

Pe măsură ce economiile intră în etapa de redresare economică, va fi important ca autoritățile din toate țările să elimine treptat, dar cât mai curând posibil, măsurile ample de sprijin și să se concentreze pe încurajarea unui mediu de afaceri competitiv, acesta fiind esențial pentru o redresare puternică, rezistentă la viitoare crize, precum și pentru o creștere economică durabilă pe termen lung.

BIBLIOGRAFIE

1. Ce măsuri economice și fiscale au început să ia țările pe perioada crizei COVID-19. Disponibil: https://www.ey.com/ro_ro/covid-19/ce-m_suri-economice-i-fiscale-au-inceput-s-ia-rile-pe-perioada-c
2. Comisia acordă 14,1 miliarde EUR unui număr de 12 state membre în cadrul Instrumentului SURE. Disponibil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/ip_21_2592
3. COVID-19: Consiliul adoptă un instrument de sprijin temporar pentru atenuarea riscurilor de șomaj într-o situație de urgență (SURE). Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2020/05/19/covid-19-council-reaches-political-agreement-on-temporary-support-to-mitigate-unemployment-risks-in-an-emergency-sure/>
4. COVID-19: Consiliul aprobă acordarea unui sprijin financiar în valoare de 87,4 miliarde EUR, în cadrul SURE, pentru statele membre. Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2020/09/25/covid-19-council-approves-87-4-billion-in-financial-support-for-member-states-under-sure>
5. CSE: măsuri de suport pentru mediul de afaceri. Disponibil: <https://monitorul.fisc.md/expert/cse-masuri-de-suport-pentru-mediul-de-afaceri.html>
6. Culoare verzi - Asigurarea circulației libere a mărfurilor și serviciilor. Disponibil: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/transportation-during-pandemic_en
7. Infografic - Bugetul UE pentru 2021-2027 și planul de redresare. Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/ro/infographics/recovery-plan-mff-2021-2027/>
8. Infografic - Fondul de redresare: UE își respectă angajamentele. Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/ro/infographics/recovery-fund-eu-delivers/>
9. Infografic - Rectificarea bugetului UE pentru 2020. Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/ro/infographics/2020-eu-budget-amendment/>
10. Instrumentul SURE. Disponibil: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/financial-assistance-eu/funding-mechanisms-and-facilities/sure_ro

11. Madan Stas. *Cum putem asigura relansarea economică în 2021?* Expert-Grup, 2020.
Disponibil: https://moldova.fes.de/fileadmin/user_upload/2020/Publications/FES-Masuri_anti-criza_2020-ROM.pdf
12. Măsuri de susținere a mediului de afaceri. Disponibil: <https://sfs.md/en/news/masuri-de-sustinere-a-mediului-de-afaceri>
13. O redresare puternică în 2021 stimulează economiile din Europa emergentă și Asia Centrală.
Disponibil: <https://www.worldbank.org/ro/news/press-release/2021/10/05/strong-rebound-in-2021-boosts-economies-in-emerging-europe-and-central-asia-slowdown-ahead-in-2022>
14. Pandemia de COVID-19: Consiliul aprobă o finanțare suplimentară de la bugetul UE.
Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2021/04/09/covid-19-council-approves-additional-funding-from-the-eu-budget/>
15. Propuneri de măsuri economice în contextul COVID-19. Disponibil:
https://me.gov.md/sites/default/files/propuneri_de_masuri_economice_in_contextul_covid-19.pdf
16. SURE: Comisia propune 3,7 miliarde EUR suplimentare pentru șase state membre pentru a proteja locurile de muncă și veniturile. Disponibil:
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_1492
17. Transportul feroviar în contextul pandemiei de COVID-19: Consiliul prelungește măsurile adoptate în 2020. Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2022/02/24/covid-19-et-transport-ferroviaire-le-conseil-prolonge-des-mesures/>